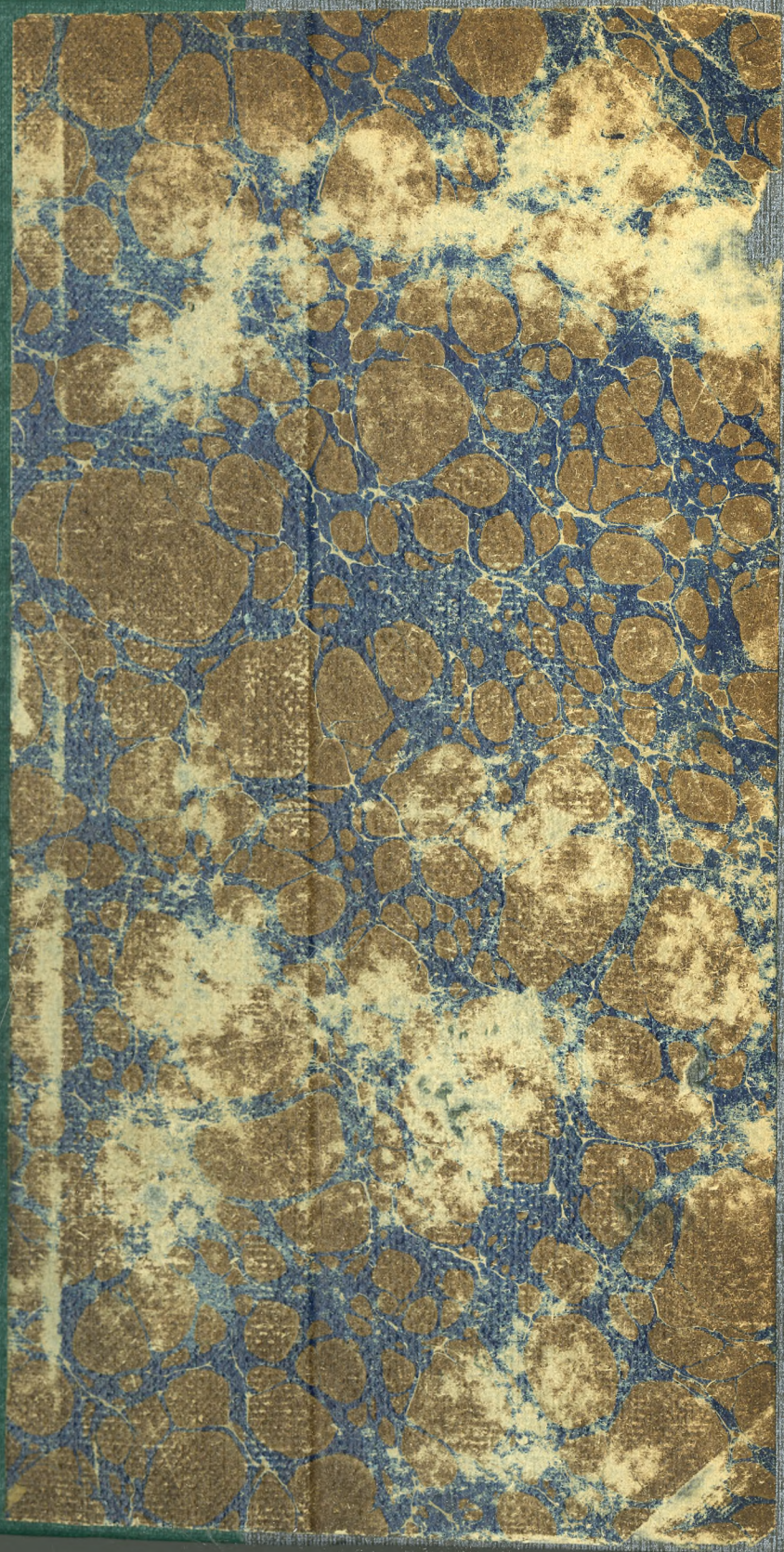

Politikai
röpiratok.

142.

142

1950

A SZABAD KÖMŰVESSÉG
LÉNYEGE S FELADATA

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

HONI VISZONYAINKRA.

BARÁTJÁHOZ INTÉZETT LEVELEKBEN

IRTA

POSZVÉK GUSZTÁV.

Jutalmazott pályamű.

A tiszta jövedelem a soproni népkönyvtár javára fordittatik.

11.

SOPRON, 1877.

A Seyring-féle könyvkereskedés (Thiering Gyula) bizománya.

Ára 20 kr.

A "Vasárnapi Ujság" zek. szerkesztőjének szíves ismereteléséért.

A SZABAD KÖMÜVESSÉG
LÉNYEGE S FELADATA

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL
HONI VISZONYAINKRA.

BARÁTJÁHOZ INTÉZETT LEVELEKBEN

IRTA

✓ POSZVÉK GUSZTÁV.

Jutalmazott pályamű.

A tiszta jövedelem a soproni népkönyvtár javára fordittatik.

SOPRON, 1877.

A Seyring-féle könyvkereskedés (Thiering Gyula) bizománya.

A SZABAD KÖNYVTÁRSÁG

LENYEGE ÉS FELADATA

KÖLÖNSÉGTÉRMENTET

HOVI TISZKÖNYV

BARÁTJAINK ÉRTÉKELÉSÉRE

BOZSAZSÓFALVAS KÖNYVTÁR

1912. évi kiadás

A kötet tartalmát a szerzők felelősségére bocsátom.

KÖNYVTÁR

A kötet a Magyar Könyvtárosok Társaságának tulajdonsága.

MEGJEGYZÉS.

E levelek irásánál a miveltséget tartottam szem előtt s azért egy orvos barátomhoz intéztem azokat. Használtam Fischer tr. „Briefe über Freimaurerei“ és Beidl tr. „Der Freimaurerbund“ czimű iratait. Fischer tr. gondolatfolyama oly természetesnek tetszett, hogy magam is követtem. Ha talán az egyező gondolatok helyenkint némi hasonlóságot mutatnak a kitételben is, még sem tartok attól, hogy szellemi birtok elsajátításával vádoltathatom, ha leveleim egész tartalmukban Fischer tr.-éivel hasonlítottak össze.

MEGJEGYZÉS.

E levelek irásának a kivált közhatalos tar-
tottan sőt az elött a kényes egy orvos parancsára
közvetlen nékem. Használtam Fischer (r. H. H. H.)
Herr Freimaurer's: és Heide (r. Der Frei-
maurer's) által írtakat: Fischer (r. Gondolat-
könyv) és a kényesnek írtakat, hogy nagyon
is követték. Ha talán az egyező gondolatok
közvetlen nékem hasonlóságok mutatnak a ki-
tételben is még nem tartok attól, hogy ezekben
biztos elajándékozásai vizsgálhatom, ha leveleim
egyik tartalmában Fischer (r. övével hasonlítat-
nak össze.

I.

Kedves barátom!

Legutóbbi leveledben oly kérdést intéztél hozzám, melyet személyes együttlétünkkor már többször szemedből kiolvashatni véltem, de a melyet daczára, hogy eddig a legkényesebb s legszentebb ügyekre nézve véleményeinket s nézetünket testvéri bizalommal kicseréltük, nyelvedre venni vonakodtál. Hogy én nem siettem a kérdést megelőzve adni feleletet, annak oka részint tartózkodó, hallgatag természetemben rejlik, részint azon meggyőződésben, hogy nem férfi dolga, legbensőbb, legszentebb érzeményeit kifecsegni. Az igazi férfi azt, a mi egész gondolkozását, érzését elfoglalja drága kincs gyanánt őrzi szíve mélyében.

Nem kellett-e nekem is L . . . hezi szerelmed vallomását belőled kicsalnom? Ime, oly szent, minő előtted szerelmed érzelme vala, ép oly szent előttem azon tudat, hogy szabad kőműves vagyok. Ha azt neked kérdezés nélkül mondom s nézeteimet a szabad kőművességről előtted felszólítás nélkül tárom ki, méltán kétkedhetel meggyőződéselem alaposágában, és figyelmed csakhamar elfordul e tárgytól. De miután magad kérdezőskedel ez ügyben és érdekeltséget tanusítasz a honunkban még újdonságként feltűnő szabad kőművesség iránt, most igenis szabad, sőt mint barátodnak kell is nyíltan kivallanom: Igenis, tagja vagyok a szabad kőművesek szövetségének, az vagyok testestül-lelkestül, az vagyok azon teljes meggyőződésben, hogy hazánkknak csak javára válnék, ha valódi sz. kőművesség, azaz igazi sz. kőművesi gondolkozás, érzés és cselekvésmód, mindenütt elterjedne. — Örömet adok tehát kérdésedre feleletet és kész vagyok, téged a sz. kőművesség lényege s feladatáról felvilágosítani; csak hogy azt egy levélben tennem lehetetlen. Ne resteld tehát, ha hosszabb ideig kell e tárgygyal foglalkoznod. Hisz ha közleményeimet megunod, hallgatni fogsz egyszerűen e tárgyról felelettedben, és én megint más dolgokról fogok írni.

Én minden tartózkodás és titoktartás nélkül akarlak a sz. kőművességről értesíteni. És ezt szabad is tennem. Azon szemrehányás, melyet elleneink gyakran tesznek, hogy titkos szövetséget képezünk, ebből cselekvésünk veszélyes és vétkes voltára következtetve — mert csak a gonoszság rejtekezik setétben; — azon gyanúsítás, hogy mi a nap világát kerüljük és tehát törekvéseink nem tiszták, teljesen alaptalan. Mert a hol sz. kőművesi páholyok alapítottak, ott azoknak léte ismeretes, alapszabályaik úgy mint minden más egyletéi a kormány által megerősítvék, a tagok névsora évenként a hatóságok elé terjesztetik, és a sz. kőmű-

vességről tagok által irt munkák, mint: „Findel, Geschichte der Freimaurerei, 3-te Auflage Leipzig 1873,“ ugyan attól: „Geist und Form des Maurerthums, Leipzig 1874,“ „Fischer Rob. Briefe über Freimaurerei, Gera 1875“ sat., melyek a könyvkereskedésben mindenütt kaphatók, minden e tárgy iránt érdeklődőnek annyi felvilágosítást nyújtanak, a mennyit általában szóval adhatni. Hol van tehát a titkolódzás? Talán abban rejlik az, hogy a tagok névsorát nem hirdetjük ki nyilvánosan? De mely társulat cselekszi ezt? Ily névsort csak minden egyleti tagnak és minden társ-egyletnek szokás megküldeni. Miért kürtöljék ki a páholyok a magukét utca-szerte? Ellenkezőleg nem kényszeríti-e sokszor az előítéletekben elfogult közönség a sz. kőműveseket ezen tagságuknak eltitkolására, hogy gyűlölséget, üldözést ne vonjanak magukra és azáltal a sz. kőművesi működést lehetetlenné ne tegyék.

De tán hallottad, hogy a sz. kőművesek rendszeren este, zárt ajtóknál gyülekeznek és hogy titkos ismertető jeleik vannak? Az elsőnek okát abban keresd, hogy a tagok rendszeren este érnek rá legjobban, a miért már a közéletben is gyűléseket és tanácskozásokat ezen időre szokás kitűzni, midőn a napi munka be van fejezve. A másodikat is könnyen magyarázhatni. A sz. kőművesek zárt társulatot képeznek, melynek szorosan meghatározott céljai vannak. Hol van pedig azon zárt társulat, mely feltétlenül és minden megszorítás nélkül engedi meg, hogy az egyleten kívül állók is részt vehetnek gyűléseiben, különösen oly gyűléseiben, melyekben a társulat belviszonyai s ügyei tárgyaltnak? Valamint az okos házi gazda családja belügyeit csak a hozzá tartozók legszűkebb körében beszéli meg: ugy minden zárt társulat is az ő saját, hogy ugy mondjam személyes dolgait maga végezi. Nem lehet tehát a páholyoknak szemükre hányni, ha szinte így cselekszenek, és pedig annál kevésbbé, miután sok páholy bizonyos alkalommal nem kőműveseket is hív meg gyűléseire. — A mi végre a titkos ismertető jeleket illeti, a miknek alkalmazását nem lehet tagadni, azokban sem rejlik valami különös. Nem természetes-e, hogy azok, kik egy czélra törekvés által egymással szellemileg összekapcsolvák, külsőleg is mint egy szövetség tagjai akarják egymást felismerhetni? Nincsenek-e majdnem minden egylet és testületnek bizonyos jelvényei? Azonban míg burschok, ének-tornász-egyletek tagjai e jelvényeket nyilván viselik, — a sz. kőművesek világszerte elterjedt szövetségénél, melynél még attól is tarthatni, hogy hivatlanok is lopódzhatnak be, már a szövetség természete hozza magával, hogy senki a tagsággal ne kérkedjék.

Aki tehát a sz. kőműveséget előítélet nélkül nézi, nem találand okot arra, hogy titkolódzással vádolja, és pedig annál kevésbbé, mivel már sok páholy újabb időben a gyakorlati nyilvános tevékenység terére lépett népkönyvtárak, nevelő-intézetek, jótékony-sági egyletek alapítása által, de természetesen nem úgy, hogy a vállalat élére állva magának hirt nevet szerezni iparkodjék, hanem hogy az üdvösnek elismert terv létesítésében, az általa megindított s folytonosan előmozdított mű sikeres haladásában lelje édes jutalmát.

De elég erről ennyi! Előtted, kedves barátom, ki a nagy tömeg előítéletein messze túl emelkedtél, bizony nem szükséges szövetségünket a titkolódzás szemrehányása ellen védelmezni. Te ismersz engem gyermekkoromtól fogva s tudod, hogy legkevesebb hajlamom sincs arra, hogy titokban szövetkezőknek setét, fonák működésében részt vegyek, és tehát hiendesz is szavamnak, ha mondom, hogy a szabad kőműveseknek nincsenek titkaik, hogy nem törekszenek alattomban erkölcsileg vagy politikailag vétkes czélokra, hogy nem függenek titkos főnököktől, kiknek feltétlen engedelmességgel tartoznának, egy szóval, hogy mind abból, mit a világ a sz. kőművesség titokszerű s tehát veszélyes, kárhozatos voltáról mesél, semmi sem igaz, kivéve azt, hogy olyanok, kik nem tagjai a szövetségnek, annak rendes gyűléseibe nem bocsáttatnak, és hogy a sz. kőművesek azon czélból, hogy a kíváncsiak tolakódása ellen magukat védhessék, titkos ismertető jeleket használnak.

II.

Levelemben közleményeim folytatására szólítasz fel s arra kérsz, hogy minél előbb menjek át a dolog velejére, hogy a sz. kőművesség lényegével megismerkedhessél. Ezt óhajtani könnyű, kedves barátom; de nehéz e kíváнатnak eleget tenni. Mert ha első levelemben azt mondtam, hogy a sz. kőművességnek nincsenek titkai, ugy most kérdésedre őszintén csak azt válaszolhatom, hogy a sz. kőművesség maga mély titok és hogy annak lényegét inkább csak tapasztalni s érezni lehet, mint szavakban kifejezni. Valamint te, daczára nagy emberismeretednek és azon kitünő képességednek, mely gondolatid tisztá, határozott és szép kifejezésében nyilvánul, nem vagy képes valamely ember jellemét szavakkal oly tökéletesen s kimerítőleg festeni, hogy azt abból teljesen megismerni, minden beszédeit s tetteit belőle könnyen magyarázni lehessen, — mert hiszen a legnyiltabb, legegyszerűbb ember s leghatározottabb jellem is mások előtt sokban, de némelyekben önnön maga előtt is megfejthetlen rejtély marad; — szinte ugy én sem vagyok képes, néked a sz. kőművesség lényegét szavakkal jellemezni. És valamint az ember érzés és gondolkozás módját csak ugy tudjuk teljesen felismerni s méltányolni, ha vele személyes érintkezésben élve, bajaiban s örömeiben, küzdései s győzelmeiben osztozkodtunk; ugy a sz. kőművesség lényegét is csak ugy ismerhetjük fel s méltányolhatjuk teljesen, ha a testvérek sorában állva, keblünket oda engedjük mindazon befolyásoknak, melyeket a sz. kőművesség tagjaira gyakorol. De hogy legalább némi fogalmat nyerj szövetségünkről, meg mondom: mi a czélja, és miképen törekszik azt elérni.

Hogy politikai czélokról, kormányok buktatásáról, egyházak felforgatásáról és más ilyenmü törekvésekről, melyekkel gyakran vádolnak szó sem lehet, azt mondanom sem szükséges.

Politika és dogmák a páholyból a kőművesség általános alapszabályai által teljesen ki vannak zárva. *A sz. kőművesség célja tisztán erkölcsi.* A sz. kőművesség azt akarja, hogy minden ember a szó teljes értelmében az legyen, a minek teremtett, t. i. ember, azaz olyan lény, mely testével a földhez tartozik, de szellemével messze túl halad az idő s térnek határain és szívével az egész mindenséget szeretve foglalja össze. Ő az ember eszményét akarja valósítani az emberben s azért méltán nevezi magát művészetnek. Előtte minden ember csak annyival ér többet vagy kevesebbet, a mennyiben inkább vagy kevésbé törekszik ezen eszményhez közeledni. E célból minden tagjától alapos önismeretet követel és folytonos iparkodást, hogy minden erejét s tehetségét összhangzóan művelje ki; továbbá követeli a nyert ismeretek s képességek gyakorlati alkalmazását minden ember javára. Mert a sz. kőművesség nem csak egyesek, hanem az egész emberiség emelését kívánja; azt akarja, hogy minden ember teljes öntudatára jusson emberi méltóságának s kötelességeinek és embertársait testvéreiként szeresse; azt akarja, hogy a lelkek felvilágosítása, a szívek nemesbitése, a földi jólét terjesztése, a közéletben az emberekkel való humán — azaz sem felette gyenge, sem nyers — bánás által, a szeretet műveinek folytonos gyakorlása által mindég jobb és kedvezőbb állapotok teremtsenek az államban, egyházban és társas életben, mignem végtére az egész emberiség egy boldog családot képez. Ezen magasztos célt azon egy szóval szoktuk jelezni *humanitás*.

E cél még végtelen távolságban lebeg előttünk. És mégis okvetlenül kell feléje törekednünk. Azért a szövetség minden egyes tagjától azt kívánja, hogy szabad férfiu legyen, ki minden beszédében s tetteiben saját meggyőződését követheti; hogy szilárd jellemű férfiu legyen, ki azt, amit igaznak s jónak elismert, tántorítlanul követi is mignem célját elérte; hogy nemesszívű ember legyen, ki a jót önmagáért cselekszi, minden melléktekintetek és anélkül, hogy hálára számítana, sőt azért még időt, munkaerőt, pénzt áldozni is kész.

E rövid futólagos vonásokból, úgy hiszem, nem leend nehéz azt megértened, hogy a sz. kőművesség az egész emberi életet foglalja magába, és tehát szinte oly megfejthetlen rejtély, mint maga az élet.

III.

Azon következtetés, melyet előbbi levelemből vonsz, hogy a sz. kőművesség egyik alapelve az emberek egyenlősége, és hogy a sz. kőművesek valódi világpolgárok, kosmopoliták — egészen helyes; de nagyon csálódol, ha attól tartasz, hogy a sz. kőművesség azáltal, hogy tagjait világpolgároknak neveli, keblükben a hazaszeretetet, a ragaszkodást azon egyházhoz, melyben neveltettek, a vonzalmat nemzetiségükhez, családjukhoz elfojtja. Igen a sz. kőművesség az összes emberek egyenlőségét hirdeti;

a hitnek, nyelvnek, nemzetiségnek különbségei az ő körében nem léteznek; csak a lélek miveltségének, a kedély fogékonyságának, az akarat tisztaságának foka idéz elő különbséget tagjai közt, kik mindannyian egymást testvéreknek tekintik.

De a sz. kőművesség azon korlátokat, melyeket a természet, társulat, közillet és a nézetek különbsége ember és ember között felállított és melyeket minden józan ember jogosultaknak tekinteni kénytelen, nem akarja tán lerontani, hanem csak azon van, hogy megszűnjenek legyőzhetlen akadályok lenni, melyek az egyik oldalon állónak lehetetlenné teszik a tulsón lévő testvérrrel kezét szoritani. Épen mivel a sz. kőművesség nincs valamely hithöz, politikai párthoz, országhoz, nyelvhez, nemzetiséghez vagy emberfajhoz kötve: épen azért minden szívből fakadó hitet, minden politikai meggyőződést, minden nyelvet és nemzetiséget tisztel. Az igazi sz. kőműves soha sem fog hited után kérdezősködni, hanem eselekedeteidet nézi; soha sem fog politikai nézeteidben megütközni, hanem azt vizsgálja, valjon alaposak-e; soha sem fog arra sulyt fektetni, mely nyelven beszélsz, hanem igenis arra, valjon igazat mondasz-e? valjon meggyőződésből beszélsz-e? A sz. kőműves bizonyos tekintetben igazi világpolgár. Minden ország, melyben él, előtte egy nagy munkatér, melyen „az isteninek magvát“ kell hintenie; minden emberek közt úgy érzi magát, mint testvérei között; minden viszonyokban arra törekszik, hogy a világ építőmesterétől reábizott napimunkát hűségesen végezze. De hát e miatt családja, nemzete, hazája iránt közönyössé kell-e válnia? Korántsem! Valamint lámpád fénye csak úgy világosítja meg egész szobádat, ha kis térben a hőség annyira összpontosul, hogy a kanócz minden szénrészecskéi fehér izzásba jutnak; ugy szeretetünk s vonzalmunk is csak ugy képes mindenekre kihatni, ha előbb egyesek szívéet melegítette s boldogította. Hisz ki a hozzá legközelebb álló, közvetlenül gondviselésére bizott embereket nem szereti, hogy tudná olyan az egész emberiséget szeretettel átkarolni? Ki azon országért, mely őt szülte, ápolta s nagyra nevelte, nem kész áldozni, — mit várhat attól a nagy idegen világ? Ki csekélységekben nem hű, ki fog arra nagy dolgokat bizni? Az a kosmopolitismus, mely azt mondja: „Mit törődöm én a hazával és a haza száz bajával, az egész világ az én hazám! Mit gondolok én egy nemzettel, én az összes emberiség tagja vagyok!“ — ily világpolgáriság nem egyéb mint leplezett önzés. A kik így beszélnek, azok igen jól tudják, hogy az egész világ, az összes emberiség közvetlenül nem léphetnek fel irányukban követelésekkel. Olyanokkal csak az fog bennünket azonosítani, ki törekvéseinket készakarva félreismeri. Nem voltak-e Herder és Draesecke hű főpásztorai a protestáns egyháznak, mindamellett hogy buzgó sz. kőművesek voltak? Nem tett-e Lessing és Goethe többet a német nemzet javára, mint sok ezernyi más, kik pedig ezen világra terjedő szövetség tagjai voltak? Valjon Franklin és Washington nem legdicsebb mintaképei-e a hazafiságnak, daczára annak, hogy testestül-lellestül sz. kőművesek voltak? Hogy a világpolgárság azon nemével, me-

lyet mi vallunk, a Commune vagy Internationale törekvései semmikép sem esnek össze, arról az egész világ már abból is meggyőződhetik, hogy még fejedelmek is, p. o. a svéd és porosz király, és sok kitünő államférfi szövetségünk tagjai közé tartoznak.

IV.

Azt kérdeed, hogyan van, hogy egy céljaiban oly nemes szövetség annyi megtámadásnak, rágalmazásnak és üldöztetésnek volt és van még most is kitéve? De ha elleneinket közelebről veszed szemügyre, azokból miket eddig már szövetségünkről, habár csak röviden érintve, mondtam, könnyen megleled ennek magyarázatát. Elleneink a korlátlan uralom s a vak hit, valamint a nyers materialismus emberei.

Ha az igazi sz. kőművesség arra törekszik, hogy minden ember emberhez méltó életet éljen: ugy elejétől fogva minden jogos eszközök felhasználásával azon kellett lennie, hogy az ur és szolga közti méltatlan különbség megszűnjék. Ha a sz. kőművesség azt tanítja: „Minden ember szabadnak teremtett,” — ugy e tannal természetesen némely emberek kedvenz elve a „korlátolt alattvalói értelemről“ össze nem egyeztethető. Hogy már most nálunk senki sem léphet fel azon fenhéjazó büszkeséggel: „Ezt akarom, ennek kell történnie“; hogy nem lehet az embereket többé kiskoru gyermekeként pórázon vezetni, hanem ellenkezőleg minden polgár mint szabad férfiú jogositva, sőt kötelezve van, lakhelye, hazája közügyeinek elintézésében s vezetésében részint közvetlenül, részint közvetve szóval s tettel részt venni; hogy az „isten kegyelméből valóságnak“ nimbusza eltűnt: mindez sérti sok földi istenség hiu büszkeségét — és innen az ő tehetetlen haragjuk. Tehetetlen, mivel minden erőfeszítés mellett sem sikerülend a haladó kor kerekét visszafelé gördíteniök. Továbbá a sz. kőművesség, ámbár egy kormányformával sem lép szembe ellenségesen, sőt legelső szabályul mindenütt a törvényhatóság iránti engedelmisséget tüzi ki, és valamely páholy alapításánál az illető kormány helybenhagyása és megerősítése első feltételül kívántatik, mely nélkül egy páholy „tökéletesnek s jogos“-nak el nem ismertetik, — mégis alapelveiben egészen demokratikus; nem csoda tehát, ha az absolutismus uszályhordói gyűlölik s üldözik.

Hasonlóképen állunk azon papokkal szemben, kik a pusztá tekintélyen alapuló hitnek védői. A sz. kőművesség követőitől hit dolgában nem kíván egyebet, mintegy legfőbb, szent eszményben való hitet, nevezze azt az egyes bár őserőnek, vagy szellemnek, Istennek vagy Jehovának, vagy Álláh-nak — mert ki képes azt szóval nevezni? — és az ok és okozat közti összefüggéstről való szilárd meggyőződést; nem állit fel más dogmát, mint azt: „Szeressed felebarátodat, mint önnönmagadat!“ A sz. kőművesség tehát nem új vallás és nem tanit vallást; nem ellenkezik egy fenálló egyházzal sem, hanem ellenkezőleg minden hitet tűr, minden hitet a

böles Náthán egy-egy gyűrűjének tartva, melynek varázserejét az embernek magának kell tetteleg bebizonyítania. A sz. kőművesség azon ígéhez ragaszkodik: „Minden nemzetségben kedves néki akár kicsoda, aki őtet féli és igazságot cselekszik.”^a De épen ezen türelmesség, melyet ők közönyösségnek neveznek, botrányos a betűszerinti hit emberei szemében. Az ő tanai egyedül igazak és az ő egyházuk egyedül boldogító. Ha a világ megszűnik ezt hinni, és zsidó, muhamedán annyit ér mint a keresztény — feltéve, hogy mind a három egyformán becsületes ember, — akkor az ő hatalmuknak vége van, melylyel, fájdalom, még most is a kedélyeken uralkodnak és innen az ő jajveszeklésük.

Az ellentét e két párt és a sz. kőművesség között oly természetes mint a setétség és világosság közti. Ha arról teljesen meg akarsz győződni, valjon a sz. kőművesség veszélyes-e az államra vagy egyházra nézve, elég lesz azon európai országok állapotait, hol a kőművesség akadálytalanul terjedhetett, t. i. Angol, Porosz, Svéd-hon és Németalföld-ét Spanyol, Orosz, Törökország és Austria-éival összehasonlitanod, hol eddig tiltva volt s üldöztetett — és a kérdés eldöntése nem fog nehézséggel járn.

Van végtére az embereknek még egy harmadik osztálya, mely bennünket jesuitismussal vádol. Ezek olyanok, kik képzelt szabadelvűségükben minden fenállót elvetnek. Eleinte azt hívén, hogy bennünk, elátkozott kőművesekben elvtársakat s zinkosokat lennek, közelednek hozzánk, ha azután csalódásukat észre veszik, kigyót-békát kiáltanak ránk.

De nem vigasztalhatjuk-e mi kőművesek is magunkat e kömondással: „Sok ellenség, nagy tisztelet?” Az absolutisták, ultramontánok és nihilisták a mi esküdt elleneink. Ebből a világ már eléggé megismerhetné a sz. kőművesség szellemét, ha a nagy tömeg lelki tunyaságában nem volna hajlandóbb, inkább a megszokott előítéletekben maradni meg, mint önállólag kutatni s itélni. Te kedves barátom, tudom, nem akarsz sem az absolutisták vagy ultramontánok, sem a nihilisták közé számíttatni. Szellemi irányodnál fogva tehát, ámbár nem vagy páholynak tagja, mégis egészen közel állasz a sz. kőművesek táborához, mivel a mi elleneink egyszersmind a te ellenségeid is, és ha arra kerül, hogy ellenük a szellem fegyvereit emeljük, bizonyosan a te hathatós közreműködésedre is számíthatunk.

V.

„Tehát a sz. kőművesség eredménye az, hogy az első sorban említett államok sokkal rendezettebbek és hatalmasabbak az utóbbiaknál? Valjon mit tehettek erre a sz. kőművesek, és mit tettek általában az emberiség javára?” Gondoltam, hogy utóbbi levelembre e kérdésekkel fogsz válaszolni. A felelet nem nehéz. Ha azt mondtam, hogy hasonlitsd össze éjszaknyugoti és délkeleti Európa országait, czélom csak az volt, hogy egy becsületsértő ráfogást röviden történeti és statistikai tényekre való utalással czáfoljak meg, ami-

vel azonban korántsem állítottam, hogy ama országok jobb állapotai közvetlenül sz. kőművesi működésnek eredményei. De hogy a sz. kőművességnek jelentékeny része van bennük, azt, ha a körülményeket előítélet nélkül vizsgáljuk, nem lehet tagadni. Mennyi az ő érdeme azokban, azt meghatározni azonban bajos volna. Mert a sz. kőművesek tetteikben nem mint ezen vagy amazon páholy tagjai, hanem mint tevékeny, áldozatrakész honpolgárok lépnek fel; — hisz a páholy az ő korlátolt anyagi segédeszközeivel ritkán lehet alkalmas közege annak, hogy a kebelében felmerülő, megbeszélés s többszöri megvitatás által tisztuló eszmék tetteleg érvényessé s ittessének.

Továbbá a sz. kőművesség eredményeit általánosságuknál fogva nem is lehet annyira egyes tettekben, mint az általános haladásban kimutatni. Lessing igen helyesen mondja, hogy „egész századok mulhatnak el, mielőtt azt mondhatni: ez a sz. kőművesek munkája!“ A sz. kőművesség hasonló egy hatalmas erdőhez, melynek jótékony befolyását egy egész vidék égalya, termése, egészségi viszonyaira csak a beavatott képes egész terjedelmében megítélni, az avatatlan pedig csak akkor veszi észre, ha könnyelmű erdőpusztítások után a káros következmények elháríthatlanul állanak be. Ha valaki a történelem lapjait a páholyok tagjainak névsorával összehasonlíthatná, bizonyosan hamar meggyőződne arról, hogy a sz. kőművesek az ujkor minden népboldogító, honszabadító tetteinél, minden nemes jótékonyossági intézményeinél múltán mondhatják magukról: „Nekünk is van részünk bennök!“ — az könnyen felismerné, mily hatalmas emeltyű a sz. kőművesség a fejlődés kerekének tovább gördítésére!

De mikép történik mindez? E kérdés tárgyalásom második főpontjára vezet: *Mikép törekszik a sz. kőművesség célját elérni?*

Ez legyen következő leveleim tartalma.

VI.

Azt mondd, „alig tudod megvárni, hogy megtudjad, miben áll a sz. kőművesek működése és mit tesznek gyüleseikben.“ Tehát még nem untad meg eddigi közleményeimet szövetségünkről? Ez kedvező jel gyanánt szolgál nekem és ösztönöz, azoknak tartózkodás nélküli folytatására.

A sz. kőművesség célja a humanitás, a szó legmélyebb s legtágasb értelmében. Hogy e távol, fájdalom még most is nagyon távol lévő cél legalább némileg megközelítsék, rokonérzelmű férfiak egyesülnek és *páholyt* alapítanak. De minek ez? Ezt kérdezték sokan és ajkaidon is látom e kifogást lebegni: „Minek oly cél elérésére egy külön zárt társulat, mely felé minden embernek kellene törekednie? Minek ez oly korban, midőn felvilágosodás, polgári és egyházi szabadság az államok alapelvei, és midőn a szegények javára oly sokféle nyilvános intézetek alapítatnak? Vagy ha már külön gyülekeket tarttok, miknek célja

oktatás, javítás, jótékonyság, — hisz azokba inkább az embereket édesgetni kellene, nem pedig a nagy közönséget onnan kizárni!“

Csak lassabban, kedves barátom! Nézd meg a dolgot közelebbről, majd talán másképp ítélsz! Egy világszerte igaznak elismert mondat így hangzik: „Legyünk jobbak, és majd javul minden.“ Aki azt óhajtja, hogy az egész emberiség állapota mindinkább tökéletesbüljön, annak mindenek előtt saját tökéletesbülésén kell dolgoznia. Ez megint feltételezi az önismeretet. De a nyilvános élet az ő zajos pezsgésével enged-e ahoz jutnunk? A munka a mindennapi kenyérért, a kemény „létérti tusa“ igénybe veszi minden gondolatainkat, még ha csendes kamaránkba vonulunk is vissza, ott is a körülöttünk lévő tárgyak sokszor csak új gondokat s aggodalmakat keltenek lelkünkben, míg nemünk látszólag szerencsésebb része megint tisztségek, birtokélv utáni hajszája mellett nem ér rá komoly tárgyakra gondolni. Csak kérdezd önmagadat, kedves barátom, ki nem szoktál a férfias komolyságtól visszariadni: hányszor van bokros hivatalos teendőid mellett oly boldog, kedélyes órád, amidőn egészen magadé vagy, midőn szabadon tekinthetsz saját belsődbe és zavartalanul hallgathatsz azon hangokra, melyek kebled mélyéből fakadnak? — Azért a sz. kőművesek, kiknek főparancsolatjuk azt követeli: „Ismerd meg magadat!“ — csendes, elzárt helyen szoktak összegyülekezni, hogy ott mintegy önmagukba térve, érzeményeiket, gondolataikat, tetteiket kőművesi iránymértékkel mérjék és másokat is hasonló cselekvésre buzdítsanak. Ezen hely a páholy. Nem fogsz talán rajongással vádolni, ha megvallom, hogy azon órák, melyeket a páholyban töltök, nekem mindég a lelki megújulás órái, hogyha a nap fárasztó munkájának bevégeztével e csendes hajlék küszöbén átlépek, sokszor „édes borzadály, titkos ihlet“ lep el, mi minden földi gondokat s fájdalmakat elnémit. Ott, ott egészen csak embernek érzem magam, és épülve, buzdulva, javulva, édes szent érzeményekkel keblem telve térek vissza családom kedves körébe, mely ilyenkor még kedvesebbnek tetszik. — Így rám nézve minden páholy-gyűlés magasztos ünneppé válik.

Es miáltal eszközlí a páholy mindezt? A páholyban nem talállok semmit, ami a köznapi életre emlékeztet. A tér ünnepelesen ki van világítva; a falak színe a végtelen ég azurját utánozza; kezdetben lélekemelő ének hangzik; egy asztalon látom a bibliát, mely arra emlékeztet, hogy mindenek előtt a világ nagy alkotójához való viszonyomat kell tisztán felismernem és éltetemet aszerint irányoznom; ott van a piom, mely arra figyelmeztet, hogy szívem mélyébe hatolni törekedjem; ott a szögmérő, mely felszólít, hogy magamat s felebarátomat ugyanazon mértékkel, az igazság és méltányosság mértékével mérjem; egy szóval, itt csakis oly tárgyak környeznek, melyek figyelmemet a külvilágtól elvonják és saját belsőmre irányozzák. A páholy tehát legközelebb jelképek (symbolumok) által hat a fógékony kebelre. De ezen jelképeknek csak annyi fontosság tulajdonittatik, amennyivel bírnak,

t. i. amennyiben eszközül szolgálnak arra, hogy az ember látható tárgyak által lassankint a szellem országába vezetessék.

Tudom, hogy ezt is szemrehányásképen hozzák fel a sz. kőművesség ellen. De méltatlanul; mert először, miután külön tanokat nem állít fel, niesen más közege, melylyel erkölcsi igazságait általánosan, minden szinezet nélkül fejezhetné ki; másrészt pedig nem csak a hidegen fontolgotó észre, hanem a képzelet által a meleg kedélyre is kíván hatni. Hisz az érzékfeletti is csak érzőkéleg észrevehető alakban gyakorol hatást az emberi szívre. Jól tudták ezt minden hitalapítók, és felhasználták a zenét és különböző jelképeket. Hasonlóképen cselekedtek a sz. kőművesség alapítói is, kik jelképeiket a kőműves munkásoktól vették — kiknek zárt társulataiból a mult század elején a szellemi kőművesek mostani szövetsége keletkezett, — úgy hogy azok eszközeinek s anyagainak szellemi jelentőséget adtak. Hisz, ha történetileg nem tudnók is bebizonyítani, mégis méltán mondhatjuk magunkat a középkori építő- s kőfaragó-mesterek utódainak. Mert valamint azok bőrköténynyel övezve s ellátva körző és szögmérővel, kalapács és vakoló-kanállal, a yers követ simára faragták és követ kőre emelve magasztos egyházakat s templomokat építettek: úgy mi is törekszünk az emberi szív terméskövet kisimitani és az emberiség (humanitás) nagy s dicső templomát felállítani.

Aki ezen jelképekben megütközik, annak nincs szíve, érzéke ily képies nyelv felfogására, és mint pusztán ész embere, nem is való sz. kőművesnek. Hogy ezen jelképek használata rajongó képzelgésé vagy üres formajátékká ne fajuljon el, arról hisz gondoskodik korunk szelleme, gondoskodnak a páholy értelmes vezetői.

VII.

Azt viszonzod levelemre, „hogy a templom is alkalmas hely a magunkba térésre, és hogy a nyilvános isteni tisztelet is sokféle jelképeivel a köznapitól elvon s az Istenre utal.“ Az igaz, és én magam is örömet látogatom a templomot és igazán tudok épülni a hívő község ájtatos énekén s a lélekiemelő prédikáczióin. De ez mégis egészen más, mint a páholyban. A templomban, ha a prédikáczió még oly kitünő volt is, mégis mindég csak bizonyos hitfelekezet tagjának érzi magát az ember; és ha a templomban egyébként minden megfelelné is a XIX. század követelmeinek, ott mégis minden szertartásnak sajátos hitfelekezeti színezete van. Mindenekelőtt azon különbség ott mindég visszautasíthatlanul ötlök szemünkbe, mely van azon egy ember között, ki a nyilvános isteni tiszteletnél. tevékenyen szerepel, és a tömeg közt, mely legalább annak legfontosabb részénél csak tétlen befogadó marad: a pap és világi vagy laikus közti különbség, mely az emberek egyenlőségének érzetét zavarja.

És a nyilvános életben? Ott igenis találsz munkást, mesterembert, kereskedőt, tudóst, hivatalnokot, gazdagot és szegényt,

magas és alacsony rangut, magyart és németet sat., de a tiszta „ember“ nem tűnik fel előtted, mindent csak ezen a fejlődésalkotta különbségek kategoriáiban látsz, amint hisz magad legjobban tudod, kinek mint sokat keresett orvosnak alkalmad van paloták s kunyhók belsejével megismerkedni. És mily hevesen vetélykednek sőt küzdenek egymással ezen emberek! Mennyire nehezítik meg egymás életét! Van-e reményünk, hogy ezek valaha egyesüljenek?

A sz. kőművesség ezen különbségeket nem szünteti meg, de a páholyban a szeretet szelleme által azokat enyhíteni s kiengesztelni törekszik. Itt a páholy csendes falai közt csak velem egyenlő testvéreket látok, bármely kor, rang, hitvallás és nemzetiséghez tartozzanak. Ezek egymással testvéreileg társalognak öszinteséggel s szeretettel, egyik a másik gyengéit elnézéssel türi, egyik a másikat hibáira gyengéden figyelmezteti, és egyik a másikat segíti a tökéletesbülésben, jogot és kötelességet maguk és mások irányában igazságosan mérnek ki, nem követelnek másoktól többet mint önnönmaguktól, és szeretettel, gyengédséggel viseltetnek barát és ellenség iránt. Itt a magasállásu rangját, az alacsony születési szegénységét leveti a küszöb előtt és mint teljesen egyenlő testvérek állanak egy sorban, mivel egyenlők gondolataik, érzeményeik, törekvéseikben. Ilyképen a páholy mintegy kicsinyben mutatja nekünk a világot, a milyennek lennie kellene; mi itt eszményünket, habár szűk keretben, valósítva látjuk; van az élet zajongó tengerében egy zöld szigetünk, van egy kedves nyughelyünk, hol az élet viharai után pihenhetünk, van biztosítékunk, hogy az, ami után törekszünk, nem csalogató délibáb, hanem, bár még oly messze távolban lebegjen is még előttünk, végtére mégis elérhető és valószínű. Épen azért szükséges is páholy. „Ha a férfi a létérti küzdelemben, az emberek javának előmozdításában minden erejét felhasználja és a kívánt siker helyett csak irigységet s ellenkezést arat; ha a rágalom kiönti reá mérgét, ha legnemesebb áldozataiért csak hálátlanságot lel a világban: akkor a legjobb is könnyen lankad; de a páholy testvéri körében vigaszt és bátorságot nyer. Ha a küzdőnek bölcsesége kifogyott, ereje megtörött: a testvérek bizalma új erőt ad neki és a tiszta emberi szeretet dicső eszményképe újra fellelkesíti. Ujra megkezdí a harczt nem törődve irigységgel s ellenséges indulattal, nem gyűlölésséggel s üldöztetéssel; csudálatraméltó bátorsággal harcra hívja a gonosz-ságot és ostobaságot — mert hisz hű testvérei szeretetében menedéket s vigaszt talál.“ (Beidl tr.) S ha „telve volna a világ ördögökkel,“ ő mégis biznék a világban s az emberiségben, mert egy tekintet a hozzá hiven ragaszkodó testvérekre nem engedi, hogy kétségbe essék. Így hát a páholyban uralkodó testvériesség éltetőleg, bátorítólag, erősítőleg hat minden igaz tagjára. Ki állíthatná tehát, hogy a sz. kőművesség fontos és nehéz feladatainál a rokon-érelmű keblek ily szoros és elzárkozott egyesülése nem volna szükséges? Egyesülés tesz erősekké. Minden egyes ember csak azon arányban nyer jelentőséget és erőt, a melyben egy nagy egészszel szorosabb összefüggésben áll.

VIII.

És hát mit mivelnek a sz. kőművesek páholygyűléseikben? — A páholy a világ képét úgy akarja mutatni kicsinyben, amilyennek ennek lenni kellene. Azért földolog benne a munkálkodás, úgy hogy valamint minden páholyunka az igaz szabad kőműves szemében magasztos ünnepélylé válik, ugyazinte minden páholyünnepély egyszersmind a komoly munka ideje. És miképen dolgoznak a sz. kőművesek? Először a szövetségnek szükségszülte kül- és belügyeit intézzük el; azután előadások következnek, melyek a tagokra oktatólag, buzdítólag hatnak; továbbá közérdekű tárgyak megbeszélése által itt-ott tán felmerülő téves nézeteket s véleményeket helyreigazítani, őszinte testvéries eszmecseré által a kedélyeket és lelkeket mindinkább összhangzatba hozni törekszünk; eszmék merülnek fel, általános fontosságú társadalmi s vallási kérdéseket fejtegetünk, megvitatjuk, vajjon egy a közéletben felmerült indítvány elfogadható-e vagy nem, és ha igen, miképen lehetne azt legzeleszerűbben s leggyorsabban valószínűsíteni, s mindezek által a tagok szellemi látköre mindinkább tágul; végtére megemlékezünk szegénységben s nyomorban sinlődő embertársainkról s a testvérek szívében élesztjük a jótékonyosság melegítő lángját; egy szóval minden munka a páholyban arra van irányozva, hogy minden testvér emberi rendeltetését, állampolgári feladatát, családtagi kötelességét tisztán felismerje és pontosan teljesítse; minden páholyunkának az a célja, hogy a sz. kőművest fáradhatlan tevékenységre ösztönözze, alapos önismeretre s folytonos tökéletesbülésre vezesse s őt igazi életbölcseségre tanítsa. És azon eszméket, melyekkel az egyes a páholyban gazdagodott, azon benyomásokat, melyeket itt nyert, azon jó szándékokat, melyeket itt szíve szerint fogadott, azokat azután kiviszi magával a nyilvános életbe, hogy ott tetté, valóssággá fejleszthesse, úgy hogy egy igazi kőműves-páholy méltán úgy tekinthető, mint minden jónak s nemesnek faiskolója.

E munkánál természetesen egyes képesebb tagoknak jut az „orszlán rész“. De hogy a többiek ne maradjanak merőn hallgatók, e célból jól rendezett páholyokban úgy osztatik fel a munka, hogy minden testvérnek kijut az ő hajlaminak s tehetségeinek megfelelő hatáskör. Így p. o. a mi páholyunk tagjai több biztományra oszlanak el: egy irodalmira, melynek az előadásokról és a páholy által alapított népkönyvtárról kell gondoskodnia, egy jótékonyági, háztartási és társalgási biztományra.

De valamint a közéletnek nem csak komoly, hanem derült oldala is van: úgy a páholyéletben is a komoly munkásság óráit felváltja a vig társalgás ideje a klub-estélyeken vagy közös testvéri lakomáknál, amidőn vidor beszélgetés, lelkes felköszöntések, ének, zene szívnek-léleknek bő táplálékot nyujtanak, és a tagok semmi külső szertartások által nem korlátolt közlekedésében az eltérő vélemények még könnyebben kiengesztelődnek s egymáshoz közelednek, egyesek közt szorosabb viszonyok alakulnak sőt gyák-

ran a legbensőbb barátság köteléke is fűződik a testvérszívek körül.

Ilyenmü munkálkodás természetesen nem mutathat fel pillanatnyi sikert; nem is sz. kőműves dolga ilyenekkel kérkedni; — de ily zajtalanul, szerényen üzött s szakadatlanul folytatott munkálkodás bizony nem lehet hiába sem a jelenkor, sem utódainkra nézve, ami már abból is kitűnik, hogy a történelem tanúsága szerint a mostani sz. kőművességnek alapítása és a szabadság fejlődése államban s egyházban, az erkölcsök nemesbülése, a szegényeket felsegítő intézmények egytetemesítése, egy szóval a humanitás elterjedése közvetlenül egymásután következtek be.

Hogy pedig ily munkálkodásra a páholyban a tagok vállvetett működése és szoros összetartása szükséges, azt könnyen át fogod látni. Minden tagtól okvetlenül legalább annyit kell követelnünk, hogy, habár nem osztja is az előadásokban vagy tárgyalásokban nyilvánított nézeteket, az övétől eltérő véleményt nyugodtan meghallgassa és érvekkel a hely- és dologhoz méltóan czáfolygassa. Erre mindenekelőtt kívántatik a tagok egyetértése bizonyos alapelvekben, bizonyos foka az ismeretnek s műveltségnek és nem csekély önmegtagadás. De bir-e a nagy tömeg e tulajdonokkal? Korántsem! Ha tehát páholygyűléseinkhez mindenkit bebocsátanánk, vajjon nem hasonlitanának-e ezek is a hirhedett lengyel országgyűlésekhez, mint azt oly sok más egylet s testület közgyűléseinel tapasztaljuk? Vajjon azok, kik csak kíváncsiságból jöttek, hogy megtudják, mit mivelnek a sz. kőművesek, nem nevetnék s gunyolnák-e a symbolumainkat, melyek a mi szemünkben azon dicső edényekhez hasonlitanak, miket csak az képes megbocsúlni, ki nemes tartalmukat valaha felismerte. Az az erős ragasz, mely egy páholy tagjait szorosan összetartani képes, nem más, mint az egyes személyek szilárd jelleme. Minél inkább tekint egy páholy arra, hogy csak kitűnő jellemű férfiakat fogadjon be, annál hatalmasabb leend, mert annál nagyobb mértékben fog környékében az élet minden viszonyaira javító s előmozdító befolyást gyakorolhatni. Oly páholy, melynek sikerülne, városa vagy megyéje legkitűnőbb jellemeit körében egyesíteni, működésében majdnem mindenhatónak neveztetetnék; míg oly páholy, mely a felveendő egyéneket nem válogatja meg gondosan, tagjai közt támadt egyenetlenségek s viszálykodások folytán csakhamar sarkaiban is megrendítettik. — Ime ez az oka, hogy zárt ajtóknál gyűléskedünk, hogy az idegeneket magunktól távol tartjuk, hogy vonatkozunk minden a felvételre jelentkezőt körünkbe befogadni, — mivel a páholy anélkül nem lehetne az, aminek lennie kell, egy eszményi világ kicsinyben. Aki gondolkozás módja s törekvése szerint hozzánk való, mindamellert meg fogja találni nyitját, hogy a páholy ajtaján bebocsáttassék.

IX.

Te egészen helyesled eljárásunkat, hanem azt hiszed, hogy nem sikerülhet a páholynek jellemeket képezni, ha minden

tagja köteleztetik, a nyilvános életben úgy nyilatkozni, választásoknál úgy szavazni, eldöntő esetekben úgy cselekedni, mint a páholy vagy a klub határozta. Ez félreértés, kedves barátom! A sz. kőművesség mindenkinek kötelességévé teszi, hogy saját belátása s meggyőződése szerint cselekedjék. A páholy csak azt tűzte ki magának feladatául, hogy a testvéreknek a világi dolgok helyes megítélésére irányadó s utmutatóul szolgáljon. Ha e mellett legtöbb esetben sikerül is azt elérni, hogy a testvérek legnagyobb része meg-egyez és egyértelműleg jár el valamely ügyben, mégis soha sem követeltetik, hogy valaki egyéni meggyőződését megtagadja. Csak az kívántatik, hogy mindenki a páholyban nyert ismeretet a gyakorlati életben is érvényesíteni törekedjék, hogy mindenki magát ne csak a páholyban, hanem a közéletben is igaz kőművesnek mutassa, azaz oly férfinak, kinél gondolat, szó s tett összevág.

Második kifogásod az, „hogy a sz. kőműves testvérek szoros összetartásuknál fogva veszélyes befolyást gyakorolhatnak hivatalok betöltésénél és választásoknál,“ mivel hisz valószínű, hogy minden áron az ő körükből való embereket fogják a legjobb polczra emelni. De megengedd, barátom, te itt a sz. kőművesek testvéri szövetségét összetéveszted a pajtáskodással, melytől pedig a sz. kőművesség oly távol van, mint az orvosi tudomány az életessentiákkal való kuruzslástól. Az igaz kőműves örömet támogat minden segítségre szoruló embert, még örömelebb segíti tehát azt, ki vele a testvéri láncban áll; — de csak „amennyiben az állam törvényei, a becsület, a jó erkölcs és mindenkinek családi viszonyai engedik.“ Ezt fogadja mint sz. kőműves. Akit ő ajánl, akit hivatalba emel, állásra segít, azt előbb arra méltónak is kellett találnia. Csak nézd, valjon azok, kik nálunk, fájdalom! oly nagy mértékben üzik a nepotizmust, hozzánk tartoznak-e, vagy nem-e inkább ellencink sorába? Valóban sok ügyeink jobban állának, ha a sz. kőművesség hazánkban már szilárdul meggyökerezett volna!

X.

Azt mondod, hogy a tőlem vett közlemények folytán átlátod, hogy sok tekintetben igazságtalanul ítélte a sz. kőművességről, ha nem hitted is mind azt, anivel ellenei vádolják. Helytelennek mondod azt az eddig táplált véleményt, hogy a sz. kőművesség csak középszerű, zavart, ábrándos elméknek való, kik szokatlan szertartások által könnyen megnyerhetők; mivel most látod, mennyire képes a sz. kőművesség épen a nagyratörekvő szellemeket erősen megragadni, és hogy a felvilágosodás és mivelődés előharcosai, mint e szövetség tagjai, végtelenül több jót tehetnek az emberiséggel, mintha attól elkülönítve működnek. Teljesen igazad van, barátom! Érezték is ezt a szellem hősei. Mutatja azon körülmény, hogy korunk legkitünőbb férfiai közül igen sokan egyszersmind szövetségünk tagjai voltak.

Nagy Frigyes és I. Ferencz német császár, Draesecke a szászhoni protestáns püspök, Grossmann és Fessler ev. superintendensek, Fichte a bölcész, Lessing, Herder, Goethe, Wieland, Jean Paul, Zschokke, Lavater, Salis, Mahlmann, Chamisso, Blumauer, Lichtwer, ismeretes német költők, Mozart, a világhírű zenész, a szabadságharcz nagy hősei, Blücher és Washington, és nemzeti irodalmunk nagy férfai Kazinczy, — ők mind szövetségünk tagjai voltak és e szövetségben mint műveik s tetteik tanulmányozása mutatja — részint sikeresen működtek, részint sok buzdítást s lelkesítést találtak.

Hibásnak látod már most azon véleményedet is, hogy ugyis sz. kőművesnek tartván magadat meggyőződésed s törekvéseid szerint, nem gondoltad szükségesnek még egyletbe is lépni. Helyesen mondd most, hogy egészen más az, a sz. kőművesekkel kapcsolva egy cél felé törekedni, mint elszigetelve és csak saját egyéni erejére szorítkozva az emberiség javának előmozdításán dolgozni. Valóban, aki nem tapasztalta, alig gyaníthatja, mily erőt kölcsönöz még a leggyengébb embernek is azon tudat, hogy szövetséges tagja egy nagy egésznek, és azon meggyőződés, hogy e nagy láncban minden egyes szemnek van fontos feladata. Te mindamellett, hogy igen derék ember, kitűnő orvos vagy, mégsem mondhatod magad sz. kőművesnek, már azért sem, mivel az igaz kőműves, ahol alkalma van, ha nem is a nagy világ, de legalább elyrokoni előtt, haladéktalanul zászlója mellé áll és közreműködését e világszövetségtől soha meg nem vonja.

Végtere azt is kérdeed utóbbi leveledben, ha valjon a szövetségbe belépő egész életére kötelezi-e magát? Talán ezen elnevezés: „rend“ vezetett erre, melylyel néha szövetségünket jelteni szokták. De ne aggódjál azon; ezen elnevezés és szövetségünk belső szervezete közt nincs legesekélyebb összefüggés sem. Valamint a felvétel csak akkor történik, ha önként, szabad elhatározás után óhajtatik: úgy minden tagnak szabadságában áll, bármikor is a szövetségből kilépni, és csak az kívántatik, hogy valamint a felvétel előtt mindenki nyíltan s őszintén köteles indokait előadni, melyek őt a páholy küszöbeihez közeledésre bírták, úgy annak elhagyásaakor is himezés nélkül tudassa testvéreivel a kényszerítő okokat. És ha elbocsáttatott — pedig az elbocsáttatást nem tagadják meg soha, mert mit használna a szövetségnek oly tag, kit csak külső kényszer kapcsol hozzá — akkor a páholy irányában tökéletesen szabadnak tekintheti magát, egyedül azon kötelezettség maradván fenn, hogy amiket a szövetség és páholy belső ügyeiről és szertartásairól tud, azt ezentul is titok gyanánt őrizze.

XI.

Annak ellenében, hogy sokan azt állítják: „a sz. kőművesség túlélté magát, a felvilágosodás és polgári szabadság napjaiban felesleges, nincs gyakorlati sikere egyéb újabbkori egyletekkel

összehasonlítva,“ ily ellenvetésekkel szemben még csak arra akar-
lak figyelmeztetni, mily nélkülözhetlenül szükséges a mi szövot-
ségünk még most is az emberiség haladására és mily nagy mű-
ködés tere nyílik különösen nálunk, Magyar- és Osztrákhonban.
A miveltség hol haladt már annyira, hogy az utánna való törekvés
felesleges volna? Nincs-e ellenkezőleg ezer okunk mindkét kezünk-
kel minden hozzávető eszközhez nyulni? Oly mértékben van-e
már a szegényekről és szenvedőkről gondoskodva, hogy a világ
a sz. kőművesek e téren való működését nélkülözheti? Ha ez ugy
volna, ha az emberiség fejlődésének már tetőpontján állana, ha
minden ember, mint egy nagy család tagja, életét békében s öröm-
ben élvezhetné: bizony, akkor mi sz. kőművesek volnánk az elsők,
kik azt mondanák: „Zárjuk be páholyainkat, célukat elérték!“
De mig ez nem így van, mig a nagy tömegek még tudatlanság
s babonától lebilineselve, a gonoszság, képmutatás és uralomvágy-
nak szolgálnak eszközül; mig még annyi ezer meg ezer embernek
inséggel s nyomorral kell küzdenie; mig még heves csatákban
patakokint foly a drága férfivér: mindaddig a sz. kőművesség
nem szűnik meg, sőt ellenkezőleg az előítéletek eloszlásával és a
felvilágosodás terjedésével és körülményeink s viszonyaink helye-
sebb felismerésével, bizton reméljük, hogy az igaz intelligentiának
férfiai, azaz olyanok, kik szívüket s lelküket összhangzóan képez-
ték ki, mindég számosabban fognak zászlónk alá seregleni, hogy
a sz. kőművesség eszméje mindég dicsőbben valósuljon meg.
És mennyi javítani s nemesíteni valót talál a sz. kőművesség még
nálunk! Mi az mi nálunk az állam fejlődését gátolja?

Először a különféle nemzetiségek vetélkedése, a különböző
egyházak egymás ellen való küzdése, melyek közül az egyik ed-
dig gyakorolt felsőbbségéről nem akar lemondani, a többiek pedig
teljes egyenjogúságot követelnek. Hisz annyira jutottunk már, hogy
választásoknál, hivatalok betöltésénél nem a kijelölt egyén alkal-
mas voltára tekintenek mindenek előtt, hanem inkább arra, vajlon
tős-gyökeres magyar-e vagy nem, vajlon régi család ivadéka-e
vagy „új ember,“ vajlon katolikus, protestáns vagy zsidó val-
lásu-e? De képzeld magadnak, kedves barátom, hogy Magyar- és
Osztrákhonban a páholyok oly mértékben vannak elterjedve, mint
Angol és éjszaki s közép Németországban; gondold, hogy minden
páholy környékének legjobb s legnemesb elemeit foglalja magában,
hogy tehát nagy része azoknak, kik állásuknál fogva hivatvák a
népet vezetni, vagy kik arra legalább befolyást gyakorolni képe-
sek, a sz. kőművesek szövetségének tagjai; — képzeld ezt ma-
gadnak és mondd, nem hiszed-e, hogy a nemzetiségek e szeren-
csétlen versenye, a különböző egyházak méltatlan harcza megszűnik
bennünket minden lépten nyomon haladásunkban visszatartani?

Második akadály nálunk a még eddig le nem győzött
aristokratizmus. Mindennél a mihez fogunk, fényes neveket haj-
hászunk; minden új vállalat élére oly férfit keresünk, ki ennyi
meg ennyi ösöket bír előszámlálni. Vajlon a polezra emelt férfiú
alkalmas-e arra, ért-e csak valamicskét a dologhoz — azt nem

nézzük, csak legyen őshirű neve. Ez szégyenére válik a munkás népnek, és nemzeti iparunk fejlődésének nagy akadály. Fájdalom, elég keservesen kellett tapasztalnunk, hogy a vezetők híres neveinek daczára is sok legjobb, legkorszerűbb vállalat dugába dült. A hol igaz sz. kőművesség gyakorolhatja hatását, ott ily arisztokratiai humbug lábra nem kaphat; ott mindenki annyira becsültetik, amennyit ért és amennyit tesz; ott külső tekintélyre nem néznek, hanem tudomány, ismeret, ügyesség a nagyhatalmak; ott praktikai vállalatok, nyilvános intézetek élére talpra esett szakértők állítatnak, ha bölcsőjük a legutolsó kunyhóban állott is.

De nem csak ama magas rangu vezetői vállalatainknak okai ezek bukásának, hanem a többi résztvevők is. A hevesvérű magyar és a vig bécsi könnyen fog fel és nagy hévvel ragad meg mindent; sehol sem találnak minden irányu új eszmék ily jó talajt; mind politikai, mind vallási újítások itt mindég gyorsan találtak számos követőket. De e heves buzgalom, fájdalom többnyire csak szalmatűz, mely hamar fellobban ugyan, de csak igen hamar összelohad s a legkisebb légáram egészen elhamvasztja. Mily jótékony volna itt a sz. kőművesség hatása, mely arra szoktat, hogy folytonosan és szüntelen törekedjünk egy eszme után, ámbár tudjuk, hogy teljes valósitása csak évezredek után lehetséges. A csendes fáradhatlan munkásságot, mely nélkül nincs megbízható hivatalnok, alapos tudós, jó állampolgár, oh barátom, ezt nekünk magyaroknak még tanulnunk kell! Bár fogadnók a sz. kőművességet vezetőkül ez irányban! Valjon azon könnyelműek, kik azt szeretik mondani: „Jó az isten, jót ád,“ — azon kényelmesek közül, kik jószágukon egyedül önnönmaguknak vagy legfellebb közel vérokonaiknak élnek, valjon nem fogná-e az egyik vagy másik az életet komolyabban venni és erejét a közjónak szentelni; valjon nem fognák-e többen azok közül, kiknek nevei csalétkül állítatnak egyletek vagy vállalatok élére, mielőtt ily alapítói vagy főnökségi ezimet vállalnak, megvizsgálni, ha bírják-e a terhet, vagy legalább ama kétes tiszteletet, hogy mint „picti masculi“ szerepeljenek, határozottan visszautasítani, — ha igaz sz. kőművesi érzület s gondolkodás uralkodnék nálunk?

És hát nem veszed-e észre, kedves barátom, mikép nálunk is, mint mindentűt, úgy a Lajthán innen mint túl, minden a materialismus, a pusztá anyagiság felé tódul? Az egyház, mely előbb sikerrel küzdött az élv- és haszonlesés hiu törekvései ellen, elvesztette hatalmát a kedélyek felett; részben saját hibája következtében, mivel nem akar az ujkor jogos követelmeinek engedni, de részben azért is, mivel a nagy tömeg igen hajlandó „a víz kedvéért a babát is kiönteni,“ és az egyház egyes tanait avval, mit az iskolában és életben tanult, összeegyeztetni nem tudván, az egészet mint csak könnyen hívők számára alkotott csalképet elveti. A mivelt németnek, angolnak, francziának ellensúlyul szolgál az ő tudományos, művészi törekvése, az ő új találmányokra irányzott szakadatlan iparkodása; számára marad még, habár a papoktól hirdetett mennyországot tagadja is, egy szellemi ország, mely

hagyja egészen földi főreggé süllyedni. — Nekünk vannak ugyan egyes tudósaink s művészeink, vannak magas műveltségű honpolgáraink; de hogy a nép alsó osztályairól hallgassak, nálunk nyíltan megvallva, még hiányzik a művelt középrend; az igazi polgári rend, amelytől az egész államra felvilágosodás és evvel erő s jólét árad ki, az nálunk Magyar-Osztrákhonban még csak fejlődése első fokozatán áll. Mi képes hát nálunk a mindég továbbterjedő egyházatlanságnak, a rideg anyagiságnak, amidőn az emberek csak azt hiszik, amit egy hajszálig bebizonyíthatni, csak azután törekszenek, ami közvetlenül hasznot hajt, csak azt keresik, ami az érzéseket ingerli, — mi képes ily szomorú állapotok bekövetkezésének ellene hatni?

En az iskolán kívül csak egy eszközt ismerek erre s ez a sz. kőművesi páholy; a páholy mely ugyan az embert csak földi polgárnak nevei s tehát korántsem képez egyházat, de egész lényege s szerkezete által az emberben az eszményt is ápolja s táplálja; a páholy, melynek jelszava: „bölcesség, erő, szépség;“ a páholy, mely tagjait arra törekszik vezetni, hogy emberi rendeltetésüket jól ismerjék fel és éljük idejét helyesen használják; a páholy, mely minden embert igazán emberré akar nevelni, kiben test, szív és lélek összhangzó egészet képez. Távol vagyok azon hittől, hogy a páholy valaha az egyházat pótolhatná vagy épen méltóságáról leszoríthatná; de arról erősen vagyok meggyőződve, hogy mindazoknak, „kiknek az egyháztól követelt hit nem dolguk,“ biztos támaszt nyújthat, hogy a földiekben egészen el ne merüljenek.

XII.

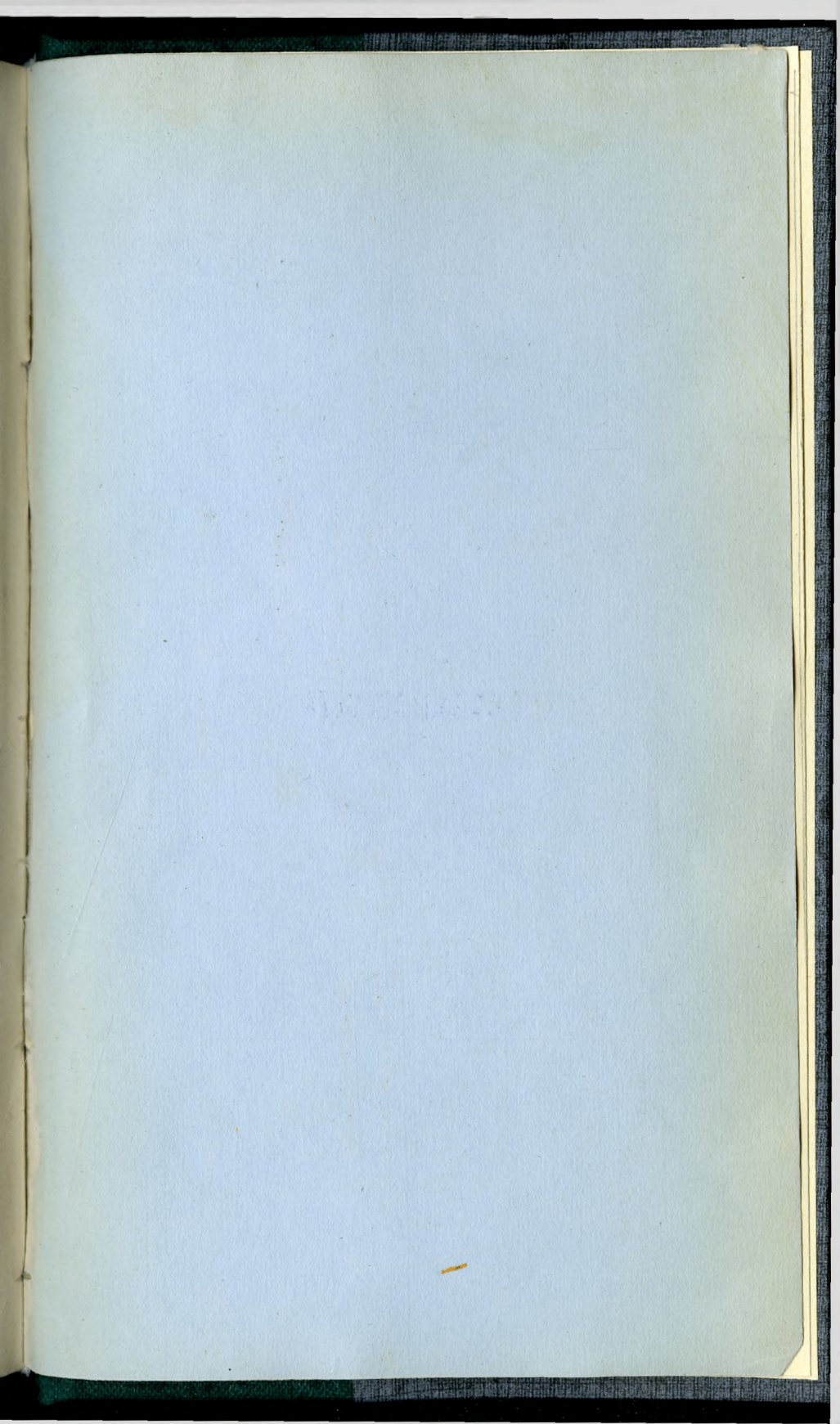
Utolsó levelémre röviden azt válaszolod, „hogy ezután nemcsak elveidben s törekvésedben, hanem tetteleg is szeretnél sz. kőműves lenni és a testvérek nagy lánczának új szemévé válni,“ s azt kívánod, hogy írjam meg, mely lépéseket kell e czélból tenned. Kedves barátom! Hozzád intézett soraimnak korántsem volt czéljuk, hogy prosclytákat csináljak, hanem csak az, hogy téged kívánságod szerint a sz. kőművesség lényegéről s czéljáról felvilágosítsalak. De ha most leveleimet olvasva s tartalmukat megfontolva, a szövetségbe felvételni kívánsz: kötelességem, hogy mint barátod, még egyre figyelmeztesselek. En a testvérek életét a páholyban úgy festettem, amilyennek kellene lennie és amilyen lehet is. De keserűen csalódnál, ha azt gondolnád, hogy az valóban mindég és mindenütt olyan; ha azt hinnéd, hogy a sz. kőművesi páholyok oly egészen tökéletes intézmények és tagjaik oly teljesen hibátlan emberek. Valamint minden porszülöttnek, úgy a sz. kőművesnek is vannak hiányai. Ha még oly szigorúan tekintünk is arra, valjon a felvételre jelentkező jó hírnevű ember, szilárd, megbízható jellem-e: még sem kerülhetjük el, hogy néha tévedések ne forduljanak elő és oly férfiak ne bocsáttassanak be a páholyba, kiknek jobb volna, ha attól távol maradtak volna. Azért gyakran nagy önmegtágadásba

kerül a testvériesség irányhangját fentartani; elnéző lenni, engedni, megboesátani három oly erény, mely nélkül a sz. kőművesek láncza is hamar szétpattannék. De még azon esetben is, ha valamely páholynak sikerülne, csak a legtisztább, legnemesebb jellemeket egyesíteni kebelében, még akkor is csak gyarló embereket talál benne.

Felemlítettem továbbá, hogy a páholyban a symbolumok és bizonyos szokás szentesítette szertartások elkerülhetlenek. Ez azon visszaélésre vezetett, hogy a szertartásokat „noli me tangere“-kint tekintették, melyen egy pontocskát sem szabad változtatni, és hogy némely páholyban a külső formát tették a lényeg helyébe s a páholy munkát a megszokott szertartásokkal bevezettnék gondolták. Epen ott, hol a sz. kőművesség hosszú idők óta megszilárdult, ott történt, hogy a külső formák megmerevedtek, hogy úgy mondjam megkövültek, úgy, hogy volt idő, midőn a szellem harczosai idegenkedtek a páholyoktól. De azon hatalmas reformmozgalom, mely az újabb időben Németország sz. kőművesei közt keletkezett és mindinkább nevededik, bizonyosan minden üres formalitást (nem mondom: a formákat) rövid idő múlva elmosand, mint a hatalmas árhullám elsodorja a laza parti homokot.

Mindenesetre szorosán kell magadat megvizsgálnod, valjon fogékony vagy-e ily symbolikus cselekvények iránt, valjon képesnek érzed-e magadat a sokszor különös alkatu héjból az édes, üdítő magszemet kibontani. Epen a sz. kőművesi szertartások is bizonyítékai annak, amit közleményeim elején mondtam, hogy a sz. kőművességnek ninesenek titkai, hanem ő maga oly rejtélyes titok, melyet nem lehet szóval magyarázni, melyet csak az együttműködés tapasztalatai lepleznek le. Akarod-e hogy előtted egészen lepleztessék? A feleletet e kérdésre csak akkor várom, ha majd mindazt, amit itt rövid szavakkal érintettem, jól meggondoltad és saját belsődöt alaposan megvizsgáltad. Csakis akkor akarlak jelelkezőnek bemutatni, tudván, hogy minden tagtársaim és testvéreim örömmel üdvözelnék, és meglévén győződve, hogy mint páholyunk tagja majd egykoron azt fogod mondani: Valóban a sz. kőművesség többet nyújt, mint amennyit ígér, ha fogékony kebelled közeledünk hozzá! Isten veled, kedves barátom! Viszontlátásra, talán nemsokára ama „szent hajlékban!“

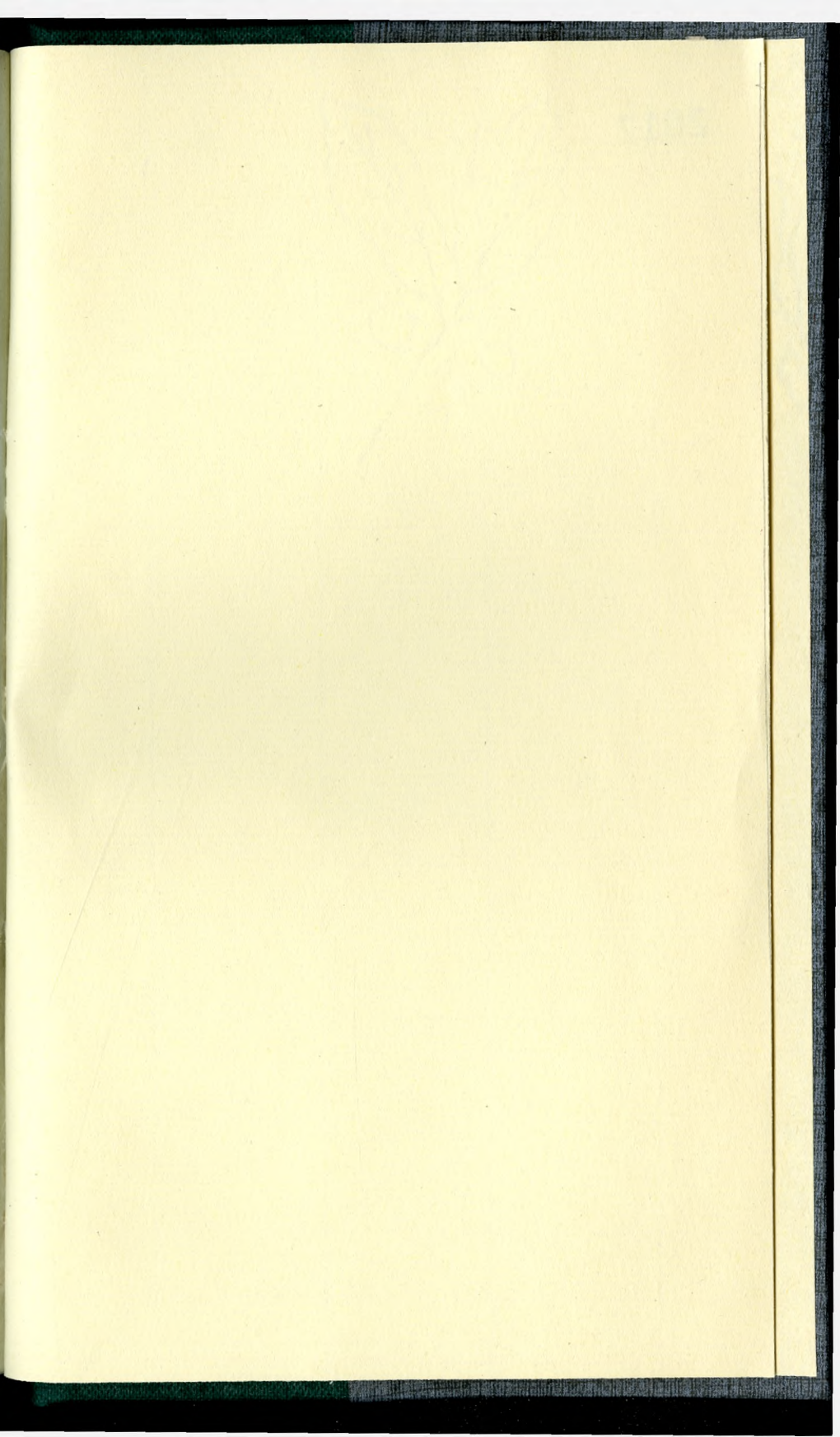
DE BALLAGI'GEZA.

Nyomatott

CZÉH SÁNDORNÁL

Győrött.

2012

S.E.
2006.

